

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ” ВЕЛИЧИЕ НА ПОДВИГА И СМЪРТТА В ИМЕТО НА СВОБОДАТА

За Ботевия лирически герой свободата е висша ценност. В поемата „На прощаване” образът на бореца за свобода е обект на художествена интерпретация. Той възпява трагизма на човешката саможертва в името на свободата.

Лирическият герой - бунтовникът, е направил своя житейски избор. Отхвърлил робското смирение, той поема по трудния път към свободата. За героя робството е най-голямото зло. Бунтът в душата е „път” и към страданието. Изстрадана е раздялата с близки и родни. Лирическият герой носи ясното съзнание, че пътят, който е поел, най-вероятно води към смъртта, но дълбоко вярва, че споменът за подвига му ще бъде вечен.

В навечерието на съдбовната битка бунтовникът се прощава с най-скъпия на сърцето си човек - майката, и търси прошка от нея. Той, първородният син, е напуснал роден дом и е оставил без подкрепа близките си - майка, баща, братя, първо либе. Героят знае, че единственият за него път е свързан с борбата за свобода. В „таз тежка чужбина” се чувства нещастен и самотен. Той споделя съдбата на непокорните народни синове, принудени да напуснат родината си и да търсят изход от робството в битката за свобода:

*Но кълни, майко, проклинай
таз турска черна пробуда,
дето нас млад и пропъди
по таз тежка чужбина-
да ходим, да се скитаме
немили, клетки, недраги!*

Неговото сърце повече „не трае/ да гледа турчин, че бесней/ над бащино ми огнище”.

В избора си бунтовникът е воден от силната обич към всичко родно, подтикван е от желанието да служи на народа си, от безпределната си любов към отечеството и към свободата на родината си. Героят - силна, горда и волева личност, не може да се примирява и подчинява. Той носи „сърце мъжко, юнашко”. Непокорството и силата на духа са възпитани от неговата „майка юнашка”. Затова разбунтувалият се вярва, че тя ще го разбере и ще подкрепи неговия избор. С местоименната анафора „там”, със синекдохата „бащино ми огнище” и лиричната интимност на изповедите - „първо мляко засукал”, „черни... очи” и „тиха усмивка”, се постига ярко емоционално внушение за синовна обич и необикновена привързаност. Повторението „черни чернеят” усилва в стила на народната песен усещането за страдание, породено от робската участ на отечеството. Героят иска прошка за това, че не е изпълнил родовата повеля, но в същото време е твърдо решен да върви по избрания път. Той гори от нетърпение и копнеж:

*...ах, утре като премина
през тиха бяла Дунава!
...Ах, мале - майко юнашка!
Прости ме и веч прощавай!*

Двукратно повтореното възклицание „ах” е израз на силните чувства и вълнения, изпълващи душата му преди предстоящата страшна битка в името на свободното бъдеще на родината. Бунтовникът знае, че единствено свободата може да му върне родния дом, присъствието на майката, тихата усмивка на либето, топлината на бащиното огнище. Смисълът на живота му е в борбата, която едновременно е завръщане у дома. Домът е „там” - отвъд Дунава, безкрайно близо и недостижимо далеч. Той е готов на подвиг и саможертва в името на родното. У героя няма

колебание и раздвоение. Най-достойният избор е битката срещу „врагът безверни“:

*Аз вече пушка нарамих
и на глас тичам народен
срещу врагът си безверни.*

В края на лирическия увод на поемата ясно са заявени мотивите за житейския избор и решимостта за саможертва. Горещата обич към родното правят героя силен и непоколебим:

*Там аз за мило, за драго,
за теб, за баща, за братя,
за него ще се заловя...*

За силната и горда личност честта и достойнството са неразделни от жертвеността; те стоят по-високо от живота и смъртта. Заявил готовността си за саможертва, изповядал най-съкровени чувства, героят отправя погледа си към бъдещето. Там той вижда две възможности от изхода на борбата - героична смърт или щастливо завръщане. И двата изхода са възможни, но първият е по-реален за него. Героичната му смърт ще се превърне в залог за националната свобода.

За героя смъртта не е самоцел или смисъл на живота, а начин да защити идеала си, да служи на народа си. Свободата е по-ценна от живота на отделната личност. Затова мисълта за смъртта не разколебава бунтовника. Той живее със съзнанието за историческа и съдбовна предопределеност. Огорчава го само мисълта за неразбиране и отрицание. Сякаш чува укора срещу себе си - „нехрани- майка“. Но увереността, че саможертвата е за свободното бъдеще на цял народ, да-ба сила на духа и Ботевият герой се обръща към „братя мили“ и към идните поколения със завет и пожелание - да продължат борбата, да последват примера му, силно да любят и мразят. Любовта му е свързана с народа, а ом-разата - с поробителите. Осъзнатата необходимост от саможертва е духовната сила на героя. Тя е приемствен залог между поколенията:

*да помнят и те да знаят,
че и те брат са имали,
но брат им падна, загина...*

Заветните паметни слова са отправени към майката - да приеме мисълта за нови Жертви б името на свободата. По героичния път на саможертвата ще тръгнат и други народни синове - „братя мили“ по Жертвена съдба и героична участ. Те ще останат в на-родната памет. Затова лирическият герой призовава:

*...ти излез, майко, послушай,
със моите братя невръстни
моята песен юнашка -
защо и как съм загинал
и какви думи издумал
пред смъртта и пред дружина...*

Песента е признание за героизма и саможертвата. В стихотворението тя има метафорично значение и се изравнява по смисъл с понятието родова памет, осъществява връзката между, смъртта и духовното безсмъртие. Опоетизирана и митологизирана, смъртта на героя е свързана с най-високия полет на човешкия дух. „Земя и небе“ стават съпричастни на човешкия подвиг. Братята, призвани да продължат борбата, трябва да открият спомена за героя „по скали и по орляци“, „вземята... черната“. Цветовият кон-траст бяло - черно е свързан с опозицията Живот - смърт. Той подчертава трагизма на саможертвата и извисява нейното значение:

*... бяло ми месо по скали,
по скали и по орляци,
черни ми кърви в земята,
в земята, майко, черната!*

Заветът на лирическият герой се превръща в реалност чрез ритуалната знакова символика на героичното - пушката и сабята. Те са материален израз на приемствена героична традиция:

*Дано ми наидат пушката,
пушката, майко, сабята,
и дете срещнат душманин,
със куршум да го поздравят,
а пък със сабя помилват...*

Братята трябва да наследят свободолюбивия и непокорен дух на загиналия герой, да осъзнаят и приемат неговия идеал, да заживеят със силните полюсни чувства-любов и омраза. Страданието подсилва решимостта на младите да поемат пътя на борбата. Затова силната скръб на майка и либе по загиналия само ще затвърди увереността, че избраният от героя път е най-достоеен:

*Но туй щат братя да видят
и кога, майко, пораснат,
като брата си ще станат
силно да любят и мразят...*

Увереността, че подвигът в името на свободата ще бъде съхранен, вдъхва сили на бунтовника да поеме и извърви докрай избрания от него път - „страшен, но славен“. Този път минава през саможертвата и отвежда към безсмъртието. Правдата и свободата са онзи висш идеал, в името на който си струва да се живее и да се умре. Внушена е идеята за безсмъртие. Онзи, за когото жертвоготовността е част от нравствения кодекс на личността, а народните идеали съвпадат с неговите лични, остава завинаги в народната памет. За героя народното признание има изключително голяма стойност:

*Но...стига ми тая награда -
да каже нявга народът:
умря сиромаш за правда,
за правда и за свобода...*

Ботевият лирически герой от стихотворението „На прощаване“ носи съзнание за своята изключителност. Въплъщава безсмъртието на жертвения български дух. Национално значим е героичният подвиг на бореца за свобода в Ботевото стихотворение „На прощаване“.